

สถานการณ์ทั่วไปของถั่วเหลือง

ในบทนี้จะแยกการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 จะศึกษาเกี่ยวกับการผลิตและการค้าของโลก ส่วนที่ 2 จะศึกษาเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดถั่วเหลือง ของไทย และ ส่วนที่ 3 จะศึกษาถึงลักษณะพื้นฐานและพฤติกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในระบบอุตสาหกรรมถั่วเหลือง ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

1. การผลิตและการค้าของโลก

1.1 เมล็ดถั่วเหลือง

1.1.1 การผลิต ในปีหนึ่ง ๆ โลกจะผลิตเมล็ดถั่วเหลืองได้ประมาณ 80 - 90 ล้านตัน ประเทศผู้ผลิตสำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิลและสาธารณรัฐประชาชนจีน

ตารางที่ 4

ปริมาณการผลิตเมล็ดถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	48.92	54.13	59.61	44.52	50.64
บราซิล	15.20	12.83	14.75	15.20	16.20
อาร์เจนตินา	3.50	4.15	4.20	6.77	6.60
ปารากวัย	0.60	0.60	0.52	0.55	0.75
สาธารณรัฐประชาชนจีน	7.94	9.32	9.03	9.76	9.70
อื่น ๆ	4.75	4.95	5.32	5.55	6.38
รวม	80.91	86.00	93.43	82.36	90.27

จากตารางที่ 4 จะพบว่า สหรัฐอเมริกาผลิตเมล็ดข้าวเหลืองได้มากกว่าครึ่งของผลผลิตเมล็ดข้าวเหลืองโลก โดยมีประเทศบราซิลเป็นผู้ผลิตรายใหญ่รองลงมา คือ สามารถผลิตเมล็ดข้าวเหลืองได้ระหว่างร้อยละ 15 - 20 ของผลผลิตเมล็ดข้าวเหลืองโลก

1.1.2 การส่งออก ระหว่างปี 2523/24 ถึง 2527/28 ปริมาณการส่งออกเมล็ดข้าวเหลืองของโลกโดยเฉลี่ยแล้วจะมีการส่งออกรวมประมาณปีละ 27 ล้านตัน โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกประมาณร้อยละ 80 ของปริมาณการส่งออกเมล็ดข้าวเหลืองทั้งหมด ประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่รองลงมา ได้แก่ อาร์เจนตินาและบราซิล

ตารางที่ 5
ปริมาณการส่งออกเมล็ดข้าวเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	19.71	25.28	24.63	20.15	18.23
บราซิล	1.80	0.86	1.31	1.59	3.00
อาร์เจนตินา	2.70	1.88	1.42	2.97	2.60
ปารากวัย	0.63	0.83	0.61	0.43	0.63
สาธารณรัฐประชาชนจีน	0.14	0.12	0.28	0.70	0.85
อื่น ๆ	0.36	0.35	0.32	0.20	0.29
รวม	26.37	29.21	28.41	24.97	25.61

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

จากตารางที่ 5 จะพบว่าประเทศบราซิลมีการส่งออกเมล็ด
ถั่วเหลืองในปี 2527/28 เพิ่มขึ้นจากปี 2526/27 เกือบเท่าตัว ในขณะที่ประเทศอาร์เจนตินา
มีการส่งออกเมล็ดถั่วเหลืองลดลง

1.1.3 การนำเข้า ในช่วงระหว่างปี 2523/24 ถึง 2527/28
ปริมาณการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองของโลกเฉลี่ยประมาณปีละ 26.9 ล้านตัน ประเทศผู้นำเข้า
ที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สเปน เม็กซิโก สหภาพโซเวียต
และประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป

ตารางที่ 6
ปริมาณการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	10.18	12.35	11.89	9.14	9.74
ยุโรปตะวันตก	3.52	4.08	4.29	3.87	3.50
สหภาพโซเวียต	1.39	1.48	1.05	1.00	0.85
ยุโรปตะวันออก	0.52	0.48	0.78	0.84	0.78
ญี่ปุ่น	4.21	4.49	4.87	4.73	4.70
เกาหลีใต้	0.53	0.54	0.69	0.71	0.75
ไต้หวัน	1.07	0.17	1.27	1.30	1.40
อินโดนีเซีย	0.36	0.36	0.39	0.40	0.40
เม็กซิโก	1.37	0.57	1.07	1.44	1.55
บราซิล	1.07	1.23	0.08	0.00	0.15
อื่น ๆ	2.15	2.47	2.01	1.54	1.78
รวม	26.37	29.21	28.41	24.97	25.61

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

012579

จากตารางที่ 6 จะพบว่าประเทศในแถบเอเชียที่มีการนำเข้าเมล็ดข้าวเหลืองในปริมาณมาก ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในแต่ละปีมีการนำเข้าเกือบ 5 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ไต้หวัน อินโดนีเซีย และเกาหลีใต้

1.2 น้ำมันถั่วเหลือง

1.2.1 การผลิต ผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองของโลกมีปริมาณปีละ 13 ล้านตัน โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก รองลงมา ได้แก่ บราซิล ญี่ปุ่น และ อาร์เจนตินา สำหรับปริมาณการผลิตน้ำมันถั่วเหลืองของประเทศต่างๆ ได้แสดงไว้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7

ปริมาณการผลิตน้ำมันถั่วเหลืองของโลก

ปริมาณ : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	5.11	4.98	5.46	4.93	5.14
ลาตินอเมริกา	3.11	2.99	3.28	3.31	3.42
- บราซิล	2.60	2.41	2.56	2.35	2.31
- อาร์เจนตินา	0.16	0.23	0.35	0.49	0.61
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	1.83	2.01	1.91	1.62	1.71
ยุโรปตะวันตก	0.60	0.71	0.76	0.67	0.59
สหภาพโซเวียต	0.28	0.28	0.23	0.22	0.18
ยุโรปตะวันออก	0.19	0.16	0.24	0.24	0.25
เอเชีย	1.39	1.51	1.55	1.59	1.64
- ญี่ปุ่น	0.63	0.63	0.68	0.70	0.71
- สาธารณรัฐประชาชนจีน	0.41	0.48	0.43	0.45	0.44
- ไต้หวัน	0.15	0.17	0.18	0.18	0.20
อื่น ๆ	0.33	0.34	0.36	0.34	0.39
รวม	12.85	12.94	13.79	12.92	13.33

1.2.2 การส่งออก ปริมาณการส่งออกน้ำมันถั่วเหลืองของโลก

เฉลี่ยปีละประมาณ 3.6 ล้านตัน โดยมีบราซิลเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก รองลงมา ได้แก่ กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และสหรัฐอเมริกา สำหรับปริมาณการส่งออกน้ำมันถั่วเหลืองของประเทศต่าง ๆ ได้แสดงไว้ให้เห็นในตารางที่ 8

ตารางที่ 8

ปริมาณการส่งออกน้ำมันถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	0.74	0.94	0.92	0.82	0.75
บราซิล	1.15	0.85	1.02	0.98	0.88
อาร์เจนตินา	0.06	0.12	0.27	0.43	0.52
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	0.86	0.95	0.95	0.94	0.91
สเปน	0.41	0.48	0.42	0.54	0.33
อื่น ๆ	0.11	0.16	0.16	0.21	0.20
รวม	3.34	3.50	3.74	3.92	3.59

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

1.2.3 การนำเข้า การนำเข้าน้ำมันถั่วเหลืองของโลกเฉลี่ยปีละ

ประมาณ 3.6 ล้านตัน โดยมีประเทศทางแถบเอเชียที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน และอิหร่าน เป็นประเทศที่นำเข้าในปริมาณมาก สำหรับปริมาณการนำเข้าน้ำมันถั่วเหลืองของประเทศต่าง ๆ ได้นำมาแสดงไว้ในตารางที่ 9

ตารางที่ 9
ปริมาณการนำเข้าน้ำมันถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	0.46	0.52	0.52	0.55	0.53
สหภาพโซเวียต	0.14	0.18	0.18	0.18	0.15
ยุโรปตะวันออก	0.24	0.17	0.28	0.17	0.16
อินเดีย	0.64	0.46	0.54	0.75	0.45
ปากีสถาน	0.22	0.30	0.31	0.28	0.25
ตะวันออกกลางและ					
แอฟริกาเหนือ	0.78	0.70	0.81	0.78	0.75
ลาตินอเมริกา	0.48	0.70	0.81	0.78	0.75
อื่น ๆ	0.50	0.53	0.56	0.54	0.56
รวม	3.44	3.43	3.76	3.79	3.50

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

1.3 กากถั่วเหลือง

1.3.1 การผลิต ปริมาณการผลิตกากถั่วเหลืองของโลก ผลิตได้ประมาณปีละ 55 - 60 ล้านตัน โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลก รองลงมา ได้แก่ ประเทศบราซิล สาธารณรัฐประชาชนจีน และกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป สำหรับปริมาณการผลิตกากถั่วเหลืองของประเทศต่าง ๆ ได้นำมาแสดงไว้ในตารางที่ 10

ตารางที่ 10
ปริมาณการผลิตกากถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	22.05	22.35	24.23	20.65	22.01
ลาตินอเมริกา	12.92	12.62	13.85	14.05	14.56
- บราซิล	10.61	9.94	10.60	9.70	9.55
- อาร์เจนตินา	0.72	1.03	1.72	2.37	2.90
- เม็กซิโก	1.21	1.19	1.06	1.42	1.46
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	8.21	9.29	8.77	7.30	7.58
ยุโรปตะวันตก	2.79	3.26	3.41	3.02	2.68
- สเปน	2.25	2.53	2.42	2.05	1.66
- โปรตุเกส	0.18	0.34	0.58	0.59	0.66
สหภาพโซเวียต	1.27	1.27	1.02	1.03	0.84
ยุโรปตะวันออก	0.86	0.74	1.09	1.08	1.16
เอเชีย	7.28	8.04	8.09	8.18	8.24
- ญี่ปุ่น	2.70	2.78	2.99	2.96	3.01
- สาธารณรัฐประชาชนจีน	2.92	3.43	3.08	3.20	3.13
- ไต้หวัน	0.67	0.80	0.85	0.85	0.91
อื่น ๆ	1.49	1.51	1.62	1.52	1.79
รวม	56.87	59.08	62.09	56.81	59.04

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

1.3.2 การส่งออก ปริมาณการส่งออกกากถั่วเหลืองของโลกเฉลี่ยปีละประมาณ 21 ล้านตัน โดยมีประเทศบราซิล และสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก สำหรับประเทศในแถบเอเชียผู้ส่งออกได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ปริมาณการส่งออกกากถั่วเหลืองของประเทศต่าง ๆ ได้นำมาแสดงไว้ในตารางที่ 11

ตารางที่ 11

ปริมาณการส่งออกกากถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
สหรัฐอเมริกา	6.15	6.27	6.45	4.93	4.35
บราซิล	7.74	8.35	8.24	7.71	7.85
อาร์เจนตินา	0.41	0.74	1.55	2.12	2.60
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	3.81	4.26	5.30	4.34	4.55
สเปน	0.09	0.28	0.48	0.65	0.38
สาธารณรัฐประชาชนจีน	0.18	0.29	0.51	0.59	0.60
อื่น ๆ	0.47	0.59	0.67	0.80	0.86
รวม	18.86	20.77	23.21	21.12	21.19

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

1.3.3 การนำเข้า การนำเข้ากากถั่วเหลืองโลกเฉลี่ยปีละประมาณ 21.2 ล้านตัน โดยมีประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ สำหรับปริมาณการนำเข้ากากถั่วเหลืองของประเทศต่าง ๆ ได้นำมาแสดงไว้ในตารางที่ 12

ตารางที่ 12
ปริมาณการนำเข้ากากถั่วเหลืองของโลก

หน่วย : ล้านตัน

ประเทศ	2523/24	2524/25	2525/26	2526/27	2527/28
ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป	9.49	11.87	11.93	11.50	11.34
ยุโรปตะวันตก	1.08	0.96	1.09	1.46	1.37
สหภาพโซเวียต	0.97	1.10	2.81	0.80	0.60
ยุโรปตะวันออก	4.16	3.35	3.19	3.12	3.17
เอเชียและโอเชียเนีย	1.14	1.25	1.40	1.55	1.47
ตะวันออกกลางและ					
แอฟริกาเหนือ	0.61	0.90	0.99	1.32	1.50
ลาตินอเมริกา	1.00	0.98	1.14	1.12	1.12
อื่น ๆ	0.45	0.53	0.55	0.63	0.74
รวม	18.90	20.96	23.10	21.51	21.31

ที่มา : Foreign Agriculture Circular, May 1985

2. การผลิตและการตลาดถั่วเหลืองของไทย

2.1 เมล็ดถั่วเหลือง

2.1.1 การผลิต ถั่วเหลืองปลูกกันมากในจังหวัดทางภาคเหนือ ภาคกลางตอนบน และบางจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กรมการค้าภายใน 2526: 4) จังหวัดที่มีการปลูกถั่วเหลืองกันมาก ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย และเชียงใหม่ จังหวัดอื่นที่ปลูกถั่วเหลืองปริมาณค่อนข้างสูง ได้แก่ เลย อุดรดิตถ์ เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร และนครสวรรค์

การเพาะปลูกถั่วเหลืองในประเทศไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ฤดู คือ การเพาะปลูกในฤดูฝนและการเพาะปลูกในฤดูแล้ง การเพาะปลูกในฤดูฝนยังสามารถแบ่งออกเป็น การเพาะปลูกต้นฤดูฝนครึ่งหนึ่งและปลายฤดูฝนอีกครึ่งหนึ่ง การเพาะปลูกในต้นฤดูฝนจะเริ่มปลูกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม และทำการเก็บเกี่ยวนำผลผลิตออกสู่ท้องตลาดประมาณเดือนกันยายนถึงตุลาคม แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย โดยเฉพาะอำเภอสวรรคโลก และศรีสัชชนาลัย ชนิดพันธุ์ที่ใช้ ได้แก่ พันธุ์ ส.จ.1 และพันธุ์สุโขทัย (พันธุ์ฝักบุง) ผลผลิตถั่วเหลืองที่ปลูกต้นฤดูฝนมีชื่อเรียกในทางการค้าว่า ถั่วเหลืองสวรรคโลก การปลูกถั่วเหลืองในปลายฤดูฝนจะเริ่มปลูกประมาณเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคมและสามารถเก็บเกี่ยวนำผลผลิตออกสู่ท้องตลาดประมาณเดือนมกราคมถึงมีนาคม แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดสระบุรี ลพบุรี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ ชนิดพันธุ์ที่ใช้ ได้แก่ พันธุ์ ส.จ.2, ส.จ.4 และนครสวรรค์ 1 (โอ.ซี.บี.) ผลผลิตถั่วเหลืองที่ปลูกปลายฤดูฝนมีชื่อเรียกในทางการค้าว่า ถั่วเหลืองพระพุทธรบาท สำหรับการปลูกถั่วเหลืองในฤดูแล้งเป็นการปลูกในนาหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว และอยู่ในเขตชลประทาน โดยเริ่มปลูกได้ตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงมกราคม และจะเก็บเกี่ยวนำผลผลิตออกสู่ท้องตลาดประมาณเดือนเมษายนถึงมิถุนายน แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียง ชนิดพันธุ์ที่ใช้ ได้แก่ พันธุ์ ส.จ.4 และ ส.จ.5 ผลผลิตถั่วเหลืองที่ปลูกในฤดูแล้งมีชื่อเรียกในทางการค้าว่าถั่วเหลืองเชียงใหม่

ผลผลิตถั่วเหลืองจะแตกต่างกันอย่างมากตามพันธุ์ที่ใช้ สภาพภูมิอากาศและสภาพเนื้อดินที่ใช้ในการเพาะปลูก นอกจากนี้ผลผลิตจะมีมากหรือน้อยยังขึ้นอยู่กับ การบำรุงรักษา การใช้ปุ๋ย และจากการวิจัยของกรมวิชาการเกษตรพบว่า หากนำเมล็ดพันธุ์

ถั่วเหลืองไปปลูกเชื้อไรโซเบียมก่อนนำไปปลูกแล้ว ก็จะสามารถเร่งการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิตของถั่วเหลือง (กรมวิชาการเกษตร 2523: 39)

พันธุ์ถั่วเหลืองที่ปลูกกันในจังหวัดต่าง ๆ มีทั้งพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์ที่ใช้ทางการ ซึ่งได้แก่ กรมวิชาการเกษตรทำการศึกษาวิจัยคัดเลือกพันธุ์ชั้น งานปรับปรุงพันธุ์ถั่วเหลืองได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2497 โดยการคัดเลือกรวบรวมพันธุ์ถั่วเหลืองทั้งหมดที่มีภายในประเทศ ในระยะแรกผลการคัดเลือกได้ถั่วเหลืองพันธุ์อุตสาหกรรมซึ่งให้ผลสูงสุดในขณะนั้น จึงแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปลูกเป็นพันธุ์มาตรฐาน ในระยะต่อมาทางสถานีทดลองพืชไร่แม่โจ้ได้นำถั่วเหลืองลูกผสมจากต่างประเทศเข้ามาปลูกคัดเลือกและเปรียบเทียบพันธุ์อยู่หลายปี จนในปี 2507 ก็สามารถคัดเลือกสายพันธุ์ถั่วเหลืองลูกผสมที่ให้ผลผลิตสูง ต้นไม่ล้ม และต้านทานต่อโรคใบดก และได้ตั้งชื่อพันธุ์ ส.จ.1, ส.จ.2 และ ส.จ.3 อย่างไรก็ตามเกษตรกรยอมรับเพียงพันธุ์ ส.จ.1 สำหรับใช้ปลูกในฤดูฝน และพันธุ์ ส.จ.2 ใช้ปลูกในฤดูแล้ง ส่วนพันธุ์ ส.จ.3 ไม่ได้รับความสนใจจากเกษตรกรใช้ปลูก ในที่สุดก็เลือนหายไป ต่อมาได้มีการวิจัยสายพันธุ์ใหม่และแนะนำให้เกษตรกรนำไปปลูกเมื่อปี 2520 ซึ่งได้แก่พันธุ์ ส.จ.4 ที่มีความต้านทานต่อโรคราสนิม ในขณะที่พันธุ์ ส.จ.1 และ ส.จ.2 ไม่ต้านทานโรคราสนิม จนกระทั่งปี 2523 ได้มีการแนะนำพันธุ์ ส.จ.5 ให้เกษตรกรนำไปปลูก โดยพันธุ์ ส.จ.5 นี้มีลักษณะเหมือนกับพันธุ์ ส.จ.4 แต่มีความต้านทานต่อโรคราสนิมและโรคใบไหม้ได้ดีกว่าพันธุ์ ส.จ.4 และยังให้ผลผลิตที่สูงกว่าพันธุ์ถั่วเหลืองที่กรมวิชาการเกษตรได้คัดเลือกพันธุ์ขึ้นนี้ เรียกถั่วเหลืองพันธุ์มาตรฐานซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพอุณหภูมิ ความชื้น ความทนต่อแมลง ศัตรูพืชในแต่ละท้องถิ่นต่างกัน ถั่วเหลืองพันธุ์มาตรฐานแต่ละพันธุ์มีลักษณะประจำพันธุ์แตกต่างกันด้วย (กรมการค้าภายใน 2526: 4-6)

พันธุ์ที่เกษตรกรใช้เพาะปลูกในแต่ละฤดูนั้น ส่วนใหญ่จะหาซื้อจากพ่อค้าหรือแลกเปลี่ยนพันธุ์กับเกษตรกรอำเภอท้องที่ตามโครงการแลกเปลี่ยนพันธุ์ของกรมส่งเสริมการเกษตร ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองโดยมีเป้าหมายนำพันธุ์ดีไปแลกเปลี่ยนกับเกษตรกร

ในอดีตปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองของไทยมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงไม่แน่นอน เนื่องจากมีการขยายและลดพื้นที่เพาะปลูกเสมอในแต่ละปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับราคา

เกษตรกรได้รับจากการจำหน่ายผลผลิตในปีที่ผ่านมาประกอบกับการเปรียบเทียบผลตอบแทนที่ได้รับจากการปลูกพืชชนิดอื่น (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ 2528: 25) อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปีการผลิต 2525/26 เป็นต้นมา ผลผลิตเมล็ดข้าวเหลืองภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 13

เปรียบเทียบผลผลิตตามแผนพัฒนาฯ กับผลผลิตจริง

ปีการผลิต	เป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5			ผลผลิตจริง		
	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิต/ไร่ (กก.)	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิต/ไร่ (กก.)
2525/26	1.3	200,000	153.8	0.77	113,400	145.8
2526/27	1.4	240,000	171.4	1.01	179,100	177.7
2527/28	1.5	300,000	200.0	1.25	246,500	196.7
2528/29	1.6	350,000	218.8	1.52	309,524	203.0
2529/30	1.7	390,000	229.4			

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากตารางที่ 13 ในช่วงระหว่างปีการผลิต 2525/26 ถึงปีการผลิต 2528/29 จะเห็นถึงปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของเมล็ดข้าวเหลือง ในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปี มีผลผลิตเมล็ดข้าวเหลืองเพิ่มขึ้นถึง 196,124 ตัน ในขณะเดียวกันได้มีการขยายเนื้อที่การเพาะปลูกจาก 0.77 ล้านไร่ เป็น 1.52 ล้านไร่

ในด้านของต้นทุนการผลิตข้าวเหลืองระยะที่ผ่านมา ปรากฏว่าประมาณ 60 - 70% เป็นต้นทุนจากค่าแรงงาน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527: 3 - 106) เพราะฉะนั้น ต้นทุนการผลิตข้าวเหลืองจะสูงหรือต่ำจึงขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้างแรงงานเป็นสำคัญ จากตัวเลขต้นทุนการผลิตข้าวเหลืองระหว่างปีการผลิต 2525/26 ถึง 2529/30 ต้นทุนการผลิตได้ลดลงจากกิโลกรัมละ 6.19 บาท เหลือเพียงกิโลกรัมละ 5.20 บาท ดังที่ได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 14

ตารางที่ 14

พื้นที่เพาะปลูก ผลผลิตและต้นทุน

รายการ	ปีการผลิต				
	2525/26	2526/27	2527/28	2528/29	2529/30
พื้นที่เพาะปลูก (1,000 ไร่)	778	1,008	1,253	1,524	1,599
ผลผลิต (1,000 ตัน)	113.4	179	246	309	350
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	180	184	204	206	207
ต้นทุนการผลิต (บาท/กก.)	6.19	5.49	5.29	5.22	5.20

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

การที่ต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มลดลงนั้น สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากได้มีการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตโดยการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลือง ให้สูงขึ้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปีการผลิต 2525/26 เป็นต้นมา ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 180 กิโลกรัม เป็น 207 กิโลกรัม ในปีการผลิต 2529/30 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ทำการศึกษาหาต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองในปีการผลิต 2528/29 ซึ่งปรากฏผลว่า ต้นทุนรวมของการปลูก ถั่วเหลืองต่อไร่เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วมาก โดยต้นทุนผันแปรต่อไร่เพิ่มเป็น 950.62 บาท ต้นทุนคงที่ต่อไร่เพิ่มเป็น 124.56 บาท แต่โดยที่ผลผลิตถั่วเหลืองต่อไร่ก็เพิ่มขึ้นด้วยโดยมีผลผลิตได้ละ 206 กิโลกรัม เมื่อนำมาคำนวณต้นทุนถั่วเหลืองแล้วจึงทำให้ต้นทุนลดต่ำลงเหลือกิโลกรัมละ 5.22 บาท

มีข้อน่าสังเกตว่าแม้ผลผลิตถั่วเหลืองต่อไร่ของไทยจะมีแนวโน้มสูงขึ้นในช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตถั่วเหลืองต่อไร่ของไทยกับประเทศผู้ผลิตถั่วเหลืองรายใหญ่ของโลก จะเห็นว่าผลผลิตถั่วเหลืองต่อไร่ของไทยยังต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศดังกล่าว ดังที่ได้นำมาแสดงไว้ใน

ตารางที่ 15

ตารางที่ 15

เปรียบเทียบผลผลิตต่อไร่ของไทยกับผู้ผลิตสำคัญของโลก

หน่วย : กก.

ประเทศ	เฉลี่ย 2517 - 2519	2525	2526	2527
สหรัฐอเมริกา	282.5	339.3	280.9	302.8
บราซิล	266.8	250.4	286.7	264.0
สาธารณรัฐประชาชนจีน	163.6	171.8	206.5	206.8
ไทย	169.6	197.8	173.9	190.7

ที่มา : กรมการค้าภายใน

ตาราง ข้อมูลไม้ทอง (2529: 162) กล่าวว่า ผลผลิตต่อไร่ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับต้นทุนการผลิตหัวเหลืองต่อกิโลกรัม ปีใดที่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ลดลง ต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัมก็จะสูงขึ้น ฉะนั้น หากประเทศไทยยังไม่สามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้ทัดเทียมกับประเทศผู้ส่งออกหัวเหลืองอื่น ๆ แล้ว หัวเหลืองของไทยก็ไม่อาจจะส่งออกไปแข่งขันในตลาดโลกได้ และเป็นปัญหาต่อนโยบายการกำหนดราคาพืชผลของรัฐบาลที่จะต้องช่วยเหลือคุ้มครองชาวไร่หัวเหลืองให้สามารถจำหน่ายผลิตผลของตนในราคาที่สูงกว่าราคาเมล็ดหัวเหลืองในตลาดโลก

2.1.2 ความต้องการใช้ ปริมาณการผลิตหัวเหลืองของไทยในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ ความต้องการใช้เมล็ดหัวเหลืองภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นทุกปีเนื่องจากอุตสาหกรรมผลิตน้ำมันพืชและอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ในประเทศได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการส่งเนื้อสัตว์ออกไปจำหน่ายต่างประเทศจำเป็นต้องใช้กากหัวเหลืองเป็นส่วนผสมอาหารสัตว์

เมล็ดถั่วเหลืองแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ เมล็ดถั่วเหลืองชนิดคั่ว จะนิยมนำไปใช้ในการบริโภคและทำพันธุ์ และเมล็ดถั่วเหลืองชนิดรองหรือเกรดสกัดน้ำมันจะถูกนำไปใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมน้ำมันพืช

ตารางที่ 16
ความต้องการใช้เมล็ดถั่วเหลือง

หน่วย : ตัน

ปีการผลิต	ผลผลิต	สกัดน้ำมัน			บริโภค-ทำพันธุ์		
		ปริมาณ	%เปลี่ยนแปลง	สัดส่วน	ปริมาณ	%เปลี่ยนแปลง	สัดส่วน
2527/28	240,000	148,552	+20.98	61.90	91,448	+62.31	38.10
2528/29	309,520	181,652	+22.28	58.69	127,872	+39.83	41.31
2529/30	350,000	232,500	+27.99	66.43	117,500	- 8.11	33.57

ที่มา : กรมการค้าภายใน

จากตารางที่ 16 ผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 60 ของผลผลิตภายในประเทศจะถูกนำไปใช้ในโรงงานสกัดน้ำมันพืช สำหรับเมล็ดถั่วเหลืองที่ใช้ในการบริโภคและทำพันธุ์จะอยู่ในราว 100,000 ตัน เศษเท่านั้น หากผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองในปีการผลิตต่อไปเพิ่มขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแล้ว ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้ในการสกัดน้ำมัน ซึ่งจะทำให้สัดส่วนเมล็ดถั่วเหลืองที่ใช้ในการสกัดน้ำมันเพิ่มสูงขึ้นในขณะที่สัดส่วนที่ใช้ในการบริโภคและทำพันธุ์จะลดลง

2.1.3 การส่งออกและการนำเข้า การส่งออกเมล็ดถั่วเหลืองของไทย มีไม่เกินปริมาณร้อยละ 10 ของผลผลิตภายในประเทศ เนื่องจากต้นทุนในการส่งออกของไทยสูงกว่าของประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527: 3 - 170) ตลาดส่งออกของไทย ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง โดยมีปริมาณและมูลค่าส่งออกแสดงไว้ในตารางที่ 17

ตารางที่ 17

ปริมาณและมูลค่าเมล็ดถั่วเหลืองที่ส่งออกของประเทศไทยแยกเป็นรายประเทศ

ปริมาณ : ตัน

มูลค่า : ล้านบาท

ประเทศ	2525		2526		2527		2528	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
ฮ่องกง	4	0.05	111	1.0	116	1.0	-	-
มาเลเซีย	983	8.3	573	4.9	779	6.6	1,005	9.2
สิงคโปร์	59	0.5	82	0.7	54	0.5	206	2.7
ซาอุดีอาระเบีย	110	1.2	96	1.0	34	0.4	-	-
ศรีลังกา	-	-	-	-	-	-	1,000	8.4
อื่น ๆ	139	1.35	173	1.7	12	0.2	131	1.4
รวม	1,295	11.4	1,035	9.3	995	8.7	2,342	21.7

ที่มา : ศูนย์สถิติการพาณิชย์

การที่ประเทศเพื่อนบ้านยังมีความสนใจนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองจากไทยแม้ราคาหน้าเข้าจากไทยจะสูงกว่านำเข้าจากประเทศผู้ผลิตรายใหญ่อื่น ๆ เนื่องจากการซื้อจากไทยนั้นสามารถซื้อได้ในปริมาณครั้งละไม่มากเป็นการสะดวกต่อลูกค้าในต่างประเทศ ซึ่งหากสั่งซื้อสินค้าจากสหรัฐอเมริกา บราซิล หรืออาร์เจนตินาแล้วลูกค้าจะต้องซื้อปริมาณครั้งละมาก ๆ ไม่ต่ำกว่าครั้งละ 10,000 ตัน ส่วนการซื้อจากไทยจะซื้อครั้งละ 5 - 10 ตันก็ได้ เมล็ดถั่วเหลืองที่ต่างประเทศนิยมซื้อจากไทยส่วนใหญ่เป็นเมล็ดถั่วเหลืองคุณภาพดีเหมาะสำหรับการนำไปบริโภคโดยตรงโดยใช้แปรรูปเป็นเต้าหู้ เต้าเจี้ยว และซอส เป็นต้น

ทางด้าน การนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองนั้นก่อนปี 2525 ซึ่งเป็นปีที่ทางราชการควบคุมการนำเข้า ปริมาณการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองมีไม่สม่ำเสมอ บางปีมีการนำเข้ามากและบางปีแทบจะไม่มีการนำเข้าเลย ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศมีปริมาณขาลงไม่แน่นอน ประกอบกับการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองจากต่างประเทศประสบปัญหาค่าขนส่งซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ และหากมีผู้ประสงค์จะนำเข้าก็ต้องนำเข้ามาในปริมาณครั้งละมาก ๆ ไม่สะดวกต่อโรงงานขนาดเล็กที่มีความต้องการสินค้าไม่มาก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527: 3 - 171) ดังนั้น พ่อค้าและโรงงานแปรรูปถั่วเหลืองจึงไม่นิยมนำเข้าจากต่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่เกิดผลผลิตถั่วเหลืองภายในประเทศเกิดขาดแคลน การนำเข้าในอดีตส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงงานสกัดน้ำมันพืชนำเข้ามาใช้เป็นวัตถุดิบในการสกัดน้ำมันพืชในปีที่ผลผลิตภายในประเทศไม่เพียงพอต่อการใช้เดินเครื่องจักร อย่างไรก็ตาม หลังจากที่กระทรวงพาณิชย์ได้ควบคุมการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองในปี 2525 แล้ว ก็ไม่เคยอนุญาตให้มีการนำเข้าอีก เนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อระดับราคาเมล็ดถั่วเหลืองภายในประเทศโดยทำให้ราคาเมล็ดถั่วเหลืองตกต่ำ และเป็นผลให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน

2.1.4 วิถีการตลาด เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองส่วนมากจะขายเมล็ดถั่วเหลืองในช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพราะในช่วงนี้พ่อค้าท้องถิ่นไปรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองจากแหล่งผลิตหลายราย การซื้อขายระหว่างเกษตรกรกับผู้ค้าเป็นการขายคละกัน สำหรับเกษตรกรที่มีผลผลิตมากจะนำผลผลิตของตนไปขายให้กับผู้ค้าในเมืองโดยตรง เนื่องจากได้ราคาดีกว่า (กรมการค้าภายใน 2526: 16) ผู้ค้าท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่เกษตรกรรู้จักและผู้ค้าบางรายก็เป็นเกษตรกรด้วย ผู้ค้าท้องถิ่นจะรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่นหรือบริเวณใกล้เคียง เมื่อให้ปริมาณมากพอจะนำไปขายให้ผู้ค้าในเมือง ผู้ค้าในเมืองจะรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองเป็นเงินสดโดยวิธีการซึ่งนำหนักก่อนทำความตกลงในเรื่องราคาผู้ค้าในเมืองจะพิจารณาคุณภาพขึ้น สิ่งเจือปน และขนาดของเมล็ดถั่วเหลือง ส่วนมากผู้ค้าในเมืองมีความคุ้นเคยกับผู้ค้าท้องถิ่นแต่ไม่คุ้นเคยกับเกษตรกร ดังนั้น การให้เมล็ดพันธุ์และเงินทุนแก่เกษตรกรจึงผ่านผู้ค้าท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ผู้ค้าในเมืองจะขายผลผลิตที่รับซื้อให้กับผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ หรืออาจจะขายให้กับโรงงานสกัดน้ำมันพืชโดยตรง ในกรณีที่ขายให้กับผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ จะมีการติดต่อกันโดยใช้โทรศัพท์แจ้งราคารับซื้อ เมื่อผู้ค้าในเมืองเห็นว่าราคาพอสมควรก็จะส่งสินค้ามาให้ เมล็ดถั่วเหลืองส่วนใหญ่ว่ายให้กับผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ จะเป็นเมล็ดถั่วเหลืองที่มีคุณภาพดี ในกรณีที่

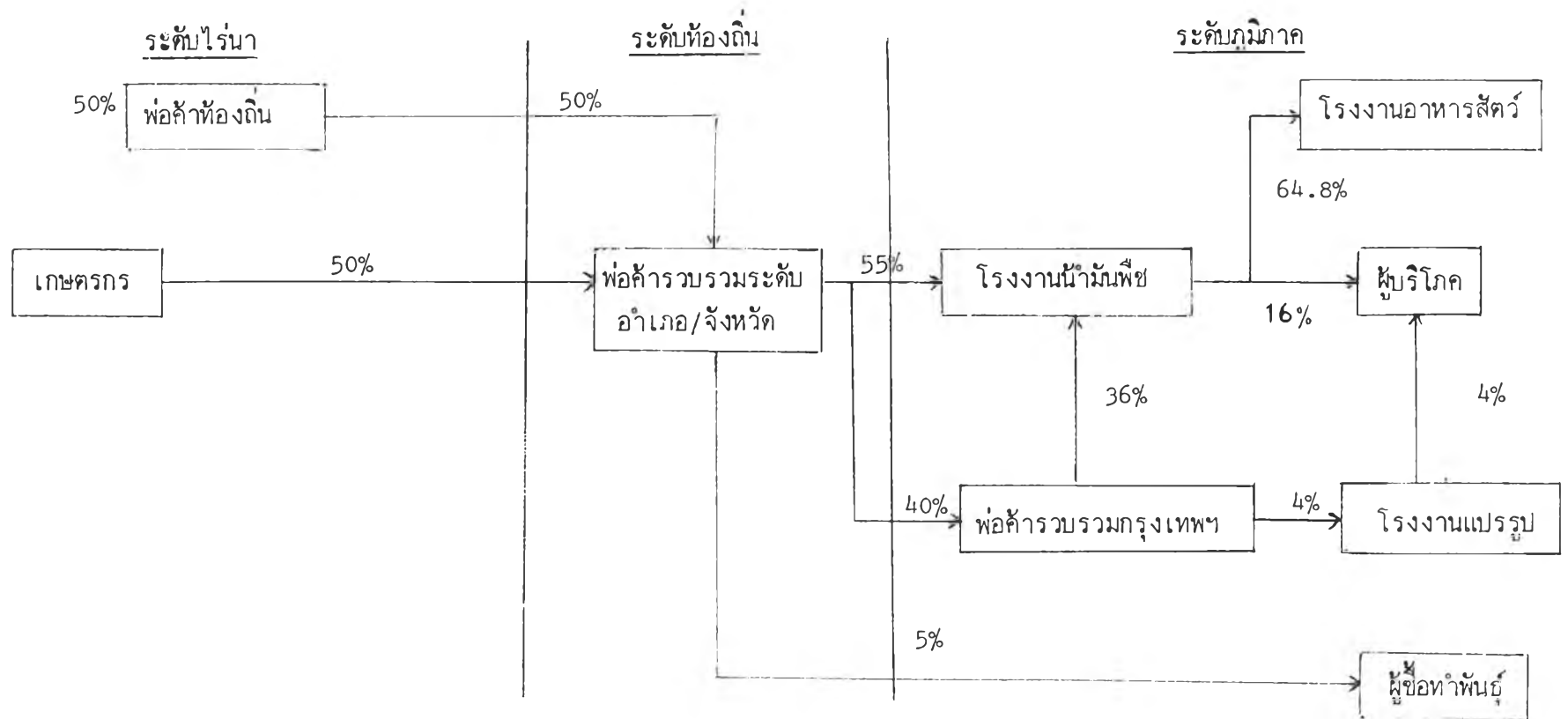
ผู้ค้าในเมืองชายให้กับโรงงานสกัดน้ำมันพืชโดยตรงก็จะพิจารณาจากการกำหนดราคาซื้อขายหน้าโรงงานของโรงงานสกัดน้ำมันพืช เมื่อเห็นว่าราคาดีก็จะส่งสินค้ามาให้ซึ่งโรงงานสกัดน้ำมันพืชจะให้ราคาสูงหรือต่ำกว่าราคาที่กำหนดหน้าโรงงานโดยพิจารณาจากขนาดเมล็ด ความชื้น และสิ่งเจือปน เมล็ดถั่วเหลืองที่ส่งเข้าโรงงานสกัดน้ำมันพืชส่วนใหญ่จะเป็นเมล็ดถั่วเหลืองชนิดรองสำหรับวิธีการตลาดถั่วเหลืองภาคเหนือได้นำมาแสดงให้เห็นในรูปภาพที่ 1

ในด้านของระดับราคาเมล็ดถั่วเหลืองนั้นจะขึ้นกับระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ท้องตลาดเป็นไปตามฤดูกาล ดังนี้

ถั่วเหลืองชนิดรอง ระดับราคาจะเริ่มมีแนวโน้มลดต่ำลงตั้งแต่เดือนกันยายน เนื่องจากเป็นระยะที่ถั่วเริ่มทยอยออกสู่ตลาดและในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคมราคาจะต่ำสุดในรอบปี เพราะเป็นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ประกอบกับเป็นระยะที่มีฝนตกชุกเมล็ดถั่วมีความชื้นสูงและคุณภาพไม่ดี หลังจากนั้นระดับราคาจะเคลื่อนไหวสูงขึ้นโดยตลอดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงมีนาคม เนื่องจากเป็นระยะที่ถั่วรุ่นปลายผลออกสู่ตลาดซึ่งวงการค้าถือว่าเป็นถั่วที่มีคุณภาพดี เมล็ดโตสม่ำเสมอและมีความชื้นต่ำ ประกอบกับการรับซื้อเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์อีกทางหนึ่งด้วย หลังจากช่วงนี้แล้วราคาจะเคลื่อนไหวอยู่ในระดับต่ำจนถึงเดือนกรกฎาคม เพราะเป็นช่วงเดียวกับผลผลิตถั่วเหลืองออกสู่ตลาด แล้วราคาจะโน้มสูงขึ้นอีกเล็กน้อยในเดือนสิงหาคม เนื่องจากปริมาณเสนอขายมีน้อย สำหรับถั่วเหลืองชนิดดีจะเริ่มมีแนวโน้มของระดับราคาต่ำลงตั้งแต่เดือนเมษายนจนกระทั่งถึงเดือนมิถุนายน โดยมีราคาต่ำสุดในเดือนพฤษภาคม ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก และระยะเวลาการจำหน่ายสู่ท้องตลาดค่อนข้างสั้น หลังจากนั้นราคาจะเคลื่อนไหวอยู่ในระดับสูงจนกระทั่งถึงเดือนมีนาคม เพราะถั่วชนิดนี้มีปริมาณน้อยในขณะที่ความต้องการของตลาดสำหรับถั่วชนิดนี้ในท้องตลาดค่อนข้างสม่ำเสมอ (กรมการค้าภายใน 2529: 18) นอกจากนี้ระดับราคาเมล็ดถั่วเหลืองจะสูงหรือต่ำยังถูกกำหนดจากปริมาณผลผลิตในแต่ละปี ภาวะการผลิตภายในประเทศ การค้าเมล็ดถั่วเหลืองของโลก และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปริมาณถั่วเหลืองที่นำเข้าจากต่างประเทศ ราคาน้ำมันพืชชนิดต่าง ๆ ในท้องตลาดซึ่งมีผลต่อราคาน้ำมันถั่วเหลือง ผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดราคาเมล็ดถั่วเหลือง ได้แก่ โรงงานสกัดน้ำมันพืชซึ่งเป็นผู้ใช้ผลผลิตกว่าร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด

รูปภาพที่ 1

วิถีตลาดถั่วเหลืองภาคเหนือ

ที่มา : ภาวะตลาดสินค้าเกษตรภาคเหนือ หน้า 125, เอกสารประกอบการสัมมนา ณ โรงแรมเทพนคร

จ. พิษณุโลก 9 - 11 พ.ย.2527

2.2 น้ำมันถั่วเหลือง

2.2.1 การผลิต น้ำมันถั่วเหลืองเป็นผลผลิตที่ได้จากการนำเมล็ดถั่วเหลืองมาสกัดเอาน้ำมัน โดยจะได้น้ำมันถั่วเหลืองดิบ 14% หรือน้ำมันถั่วเหลืองบริสุทธิ์ 12.6% ของน้ำหนักเมล็ดถั่วเหลือง

ระหว่างปี 2520 - 2526 โรงงานสกัดน้ำมันพืชในประเทศไทยสามารถผลิตน้ำมันถั่วเหลืองได้ประมาณปีละ 10,000 ตัน ปริมาณการผลิตน้ำมันถั่วเหลืองในปีใดจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองในประเทศไทย ราคากากถั่วเหลืองและราคาน้ำมันถั่วเหลืองในท้องตลาด นับตั้งแต่ทางราชการได้เริ่มใช้นโยบายการนำเข้าถั่วเหลืองในปี 2525 เป็นต้นมา ผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองภายในประเทศมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยในปีการผลิต 2527/28 มีผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองทั้งสิ้น 20,373 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 23,192 ตัน ในปีการผลิต 2528/29 และคาดว่าในปีการผลิต 2529/30 จะมีปริมาณผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองถึง 31,900 ตัน ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 18

ตารางที่ 18

ผลผลิต นำเข้าและการใช้น้ำมันถั่วเหลือง

หน่วย : ตัน

ปีการผลิต	ผลผลิต		นำเข้า		การใช้	
	ปริมาณ	%เปลี่ยนแปลง	ปริมาณ	%เปลี่ยนแปลง	ปริมาณ	%เปลี่ยนแปลง
2527/28	20,373	+ 20.95	20,504	-22.95	44,427	- 7.56
2528/29	23,192	+ 13.86	2,212	-90.30	25,408	-42.81
2529/30	31,900	+ 37.55	-	-100	31,900	+25.55

ที่มา : กรมการค้าภายใน

2.2.2 ความต้องการใช้ การขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ใช้ไขมันพืช เป็นวัตถุดิบและการที่ประชาชนหันมาใช้ไขมันพืชในการปรุงอาหารมากขึ้น เป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำมันถั่วเหลืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากตารางที่ 18 การใช้น้ำมันถั่วเหลืองในอดีตที่ผ่านมาจะพิจารณาจากผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองภายในประเทศร่วมกับปริมาณการนำเข้าน้ำมันถั่วเหลืองจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้น้ำมันถั่วเหลืองในแต่ละปีจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ราคาน้ำมันถั่วเหลืองเมื่อเปรียบเทียบกับน้ำมันพืชชนิดอื่น ๆ เนื่องจากน้ำมันพืชบางชนิดใช้ทดแทนได้ใกล้ชิดกับน้ำมันถั่วเหลือง

สำหรับความต้องการใช้น้ำมันพืชในการปรุงอาหาร ซึ่งได้แก่น้ำมันผสมระหว่างน้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันเมล็ดงุ่น น้ำมันเมล็ดฝ้าย และน้ำมันรำข้าว มีแนวโน้มสูงขึ้นโดยตลอด ในอดีตผู้ผลิตน้ำมันพืชปรุงอาหารใช้น้ำมันรำข้าวเป็นส่วนผสมสูงสุดเกือบครึ่งหนึ่งของน้ำมันพืชที่ใช้ผสมอาหาร อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา สัดส่วนการใช้น้ำมันรำข้าวเริ่มมีแนวโน้มลดลงในขณะที่การใช้น้ำมันถั่วเหลืองเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2526 ผู้ผลิตน้ำมันพืชใช้น้ำมันถั่วเหลืองเป็นสัดส่วนร้อยละ 59 และใช้น้ำมันรำข้าวร้อยละ 28 ส่วนน้ำมันเมล็ดงุ่นและเมล็ดฝ้ายใช้เพียงร้อยละ 8 และ 4 ตามลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย 2526: 42)

2.2.3 การส่งออกและการนำเข้า น้ำมันถั่วเหลืองสามารถส่งออกได้เสรีและไม่มีการเรียกเก็บภาษีส่งออกแต่อย่างใด แต่ถึงกระนั้นประเทศไทยก็ไม่มีการส่งน้ำมันถั่วเหลืองออกไปจำหน่ายต่างประเทศ เนื่องจากต้นทุนการผลิตภายในสูงกว่าประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ จึงทำให้ราคาน้ำมันถั่วเหลืองของไทยสูงกว่าราคาในตลาดโลกค่อนข้างมาก ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนการรับซื้อวัตถุดิบเมล็ดถั่วเหลืองของโรงงานสกัดน้ำมันพืชจากเกษตรกรสูง ประกอบกับประสิทธิภาพการผลิตของโรงงานสกัดน้ำมันพืชในประเทศต่ำกว่าประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก

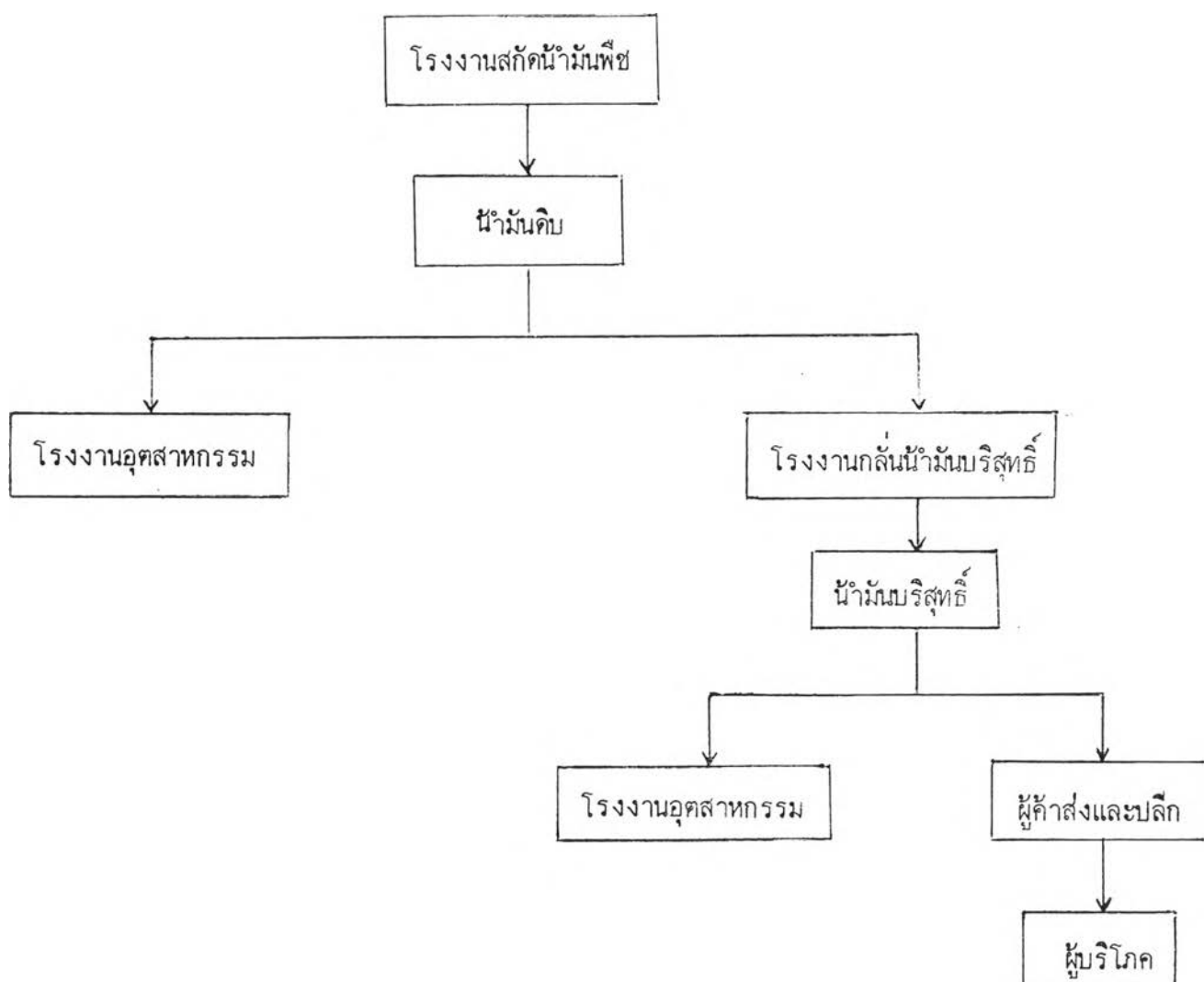
สำหรับการนำเข้าน้ำมันถั่วเหลือง ปริมาณการนำเข้าจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตน้ำมันถั่วเหลืองภายในประเทศเป็นสำคัญ และยังคงขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำมันพืชชนิดอื่นภายในประเทศที่ใช้ทดแทนกันได้ อย่างไรก็ตามโดยที่น้ำมันถั่วเหลืองเป็นสินค้า

ที่อยู่ในข่ายควบคุมการนำเข้าของกระทรวงพาณิชย์การพิจารณาว่าจะอนุญาตให้นำเข้าหรือไม่ ในปริมาณมากน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์น้ำมันพืชภายในประเทศเป็นสำคัญ

2.2.4 วิธีการตลาด น้ำมันถั่วเหลืองดิบจากการผลิตจะนำไปผ่านขบวนการกลั่นให้เป็นน้ำมันบริสุทธิ์ น้ำมันถั่วเหลืองบริสุทธิ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดผู้บริโภค เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้นำไปใช้ปรุงอาหารและตลาดอุตสาหกรรม เพื่อจำหน่ายให้โรงงานอุตสาหกรรมนำไปใช้เป็นตัวเติมในการผลิต ในตลาดผู้บริโภค น้ำมันพืชที่จำหน่ายเป็นน้ำมันผสมระหว่างน้ำมันถั่วเหลืองกับน้ำมันพืชที่ใช้วัตถุดิบชนิดอื่น เช่น เมล็ดถั่ว เมล็ดฝ้าย ไร่ข้าว ลักษณะตลาดจะเป็นแบบผู้ขายน้อยราย กล่าวคือ มีผู้ผลิตน้ำมันพืชที่แข่งขันในด้านการผลิตและจำหน่ายซึ่งมีน้ำมันถั่วเหลืองผสมอยู่ด้วยเพียง 3 - 4 ราย เท่านั้น การจำหน่ายจะใช้ผู้แทนจำหน่ายหรือผู้ค้าส่งจำนวนมากทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เนื่องจากผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าที่มีลักษณะเหมือนกันและราคาขายปลีกยังถูกควบคุมโดยทางราชการ ดังนั้น ในการแข่งขันระหว่างผู้ผลิตด้วยกันจะเน้นหนักด้านรูปแบบการบรรจุขวด การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการให้ส่วนลดเป็นพิเศษแก่ผู้ค้าส่งเพื่อจูงใจในการเพิ่มยอดขายสินค้า โรงงานผู้ผลิตน้ำมันพืชที่มีน้ำมันถั่วเหลืองผสมอยู่นั้นจะต้องแข่งขันกับผู้ผลิตน้ำมันพืชที่ใช้ผลปาล์มเป็นวัตถุดิบซึ่งมีราคาต้นทุนที่ต่ำกว่าเป็นผลให้ราคาขายปลีกน้ำมันพืชที่ทำจากปาล์มราคาต่ำกว่าน้ำมันพืชที่ทำจากเมล็ด ผู้ผลิตที่ผลิตจำหน่ายน้ำมันพืชในรูปของน้ำมันถั่วเหลืองล้วน ๆ ไม่ผสมกับวัตถุดิบชนิดอื่นจะเน้นการโฆษณาด้านคุณภาพของน้ำมันถั่วเหลือง เช่น ลดโคเลสเตอรอลซึ่งเป็นไขมันในเส้นเลือด สำหรับทางด้านตลาดอุตสาหกรรม จะมีลักษณะแข่งขันกันในรูปของการประมูล โดยโรงงานสกัดน้ำมันพืชจะประมูลขายน้ำมันถั่วเหลืองให้กับโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งผู้ที่ประมูลได้ในราคาต่ำกว่ารายอื่น ก็เป็นผู้ได้รับการสั่งซื้อจากโรงงานอุตสาหกรรม ในรูปภาพที่ 2 จะแสดงให้เห็นถึงช่องทางในการผลิตและการจำหน่ายน้ำมันถั่วเหลืองตามที่กล่าวมาข้างต้น

รูปภาพที่ 2

ช่องทางในการผลิตและการจัดจำหน่ายน้ำมันถั่วเหลือง

2.3 กากถั่วเหลือง

2.3.1 การผลิต กากถั่วเหลืองเป็นผลผลิตที่ได้จากการนำเมล็ดถั่วเหลืองมาสกัดเอาน้ำมันออก จะได้กากถั่วเหลืองประมาณ 77% ของน้ำหนักเมล็ด

ปริมาณการผลิตกากถั่วเหลืองภายในประเทศแต่ละปีจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณเมล็ดถั่วเหลืองที่เกษตรกรผลิตได้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองกว่าร้อยละ 60 จะถูกนำเข้าโรงงานสกัดน้ำมันพืช และโดยที่ผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองภายในประเทศในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้กากถั่วเหลืองภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย โดยในปีการผลิต 2526/27 มีปริมาณผลผลิตกากถั่วเหลือง 94,550 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 135,395 ตัน ในปีการผลิต 2528/29 และคาดว่าในปีการผลิต 2529/30 จะมีปริมาณผลผลิตกากถั่วเหลืองถึง 179,025 ตัน ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 19

ตารางที่ 19

ผลผลิต นำเข้า และการใช้กากถั่วเหลือง

หน่วย : ตัน

ปีการผลิต	ผลผลิต		นำเข้า		การใช้	
	ปริมาณ	เปลี่ยนแปลง %	ปริมาณ	เปลี่ยนแปลง %	ปริมาณ	เปลี่ยนแปลง %
2526/27	94,550	+ 60.24	225,935	+ 12.47	320,485	+ 23.31
2527/28	115,350	+ 22.00	223,153	- 1.24	338,503	+ 5.61
2528/29	135,395	+ 17.37	215,897	- 3.24	357,292	+ 3.78
2529/30	179,025	+ 32.22	216,975	+ 0.58	396,000	+ 10.83

ที่มา : กรมการค้าภายใน

2.3.2 ความต้องการใช้ ความต้องการใช้กากถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบ ในการผสมอาหารสัตว์มีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการส่งไก่และสุกรไปจำหน่ายต่างประเทศ

จากตารางที่ 19 จะแสดงให้เห็นแนวโน้มการใช้กากถั่วเหลือง ในประเทศที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยในปีการผลิต 2526/27 มีปริมาณการใช้ 320,485 ตัน เพิ่มขึ้น เป็น 357,292 ตัน ในปีการผลิต 2528/29 และคาดว่าในปีการผลิต 2529/30 มีปริมาณการใช้ กากถั่วเหลืองสูงถึง 396,000 ตัน

การที่กากถั่วเหลืองเป็นที่ต้องการใช้ในการผสมอาหารสัตว์ เนื่องจากมีโปรตีนอยู่ประมาณร้อยละ 44 - 50 ซึ่งมากกว่าโปรตีนจากพืชชนิดอื่น เช่น เมล็ด ทานตะวัน เรบซิด แหล่งโปรตีนอื่นที่สำคัญ ได้แก่ ปลาป่นซึ่งมีโปรตีนถึงร้อยละ 60 อย่างไรก็ตาม การทดแทนการใช้ระหว่างกากถั่วเหลืองกับปลาป่นไม่สามารถทดแทนกันได้เต็มที่ เนื่องจากปลาป่น มีแคลเซียมสูงเป็นอันตรายต่อการเจริญเติบโตของสัตว์เลี้ยง การใช้กากถั่วเหลืองในการผสม อาหารสัตว์จะมีประมาณร้อยละ 10 - 20 ของวัตถุดิบที่ใช้ในการผสมอาหารสัตว์ซึ่งขึ้นอยู่กับชนิด ของอาหารสัตว์ ในขณะที่ปลาป่นที่ใช้ในการผสมอาหารสัตว์จะมีประมาณร้อยละ 5 - 10 ของ วัตถุดิบที่ใช้ในการผสมอาหารสัตว์เท่านั้น (สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย 2527: 1 - 2)

2.3.3 การส่งออกและการนำเข้า กากถั่วเหลืองอยู่ในข่ายควบคุม การส่งออกของกระทรวงพาณิชย์และในทางปฏิบัติก็ไม่อนุญาตให้ส่งออก เนื่องจากปริมาณการผลิต กากถั่วเหลืองในประเทศยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้

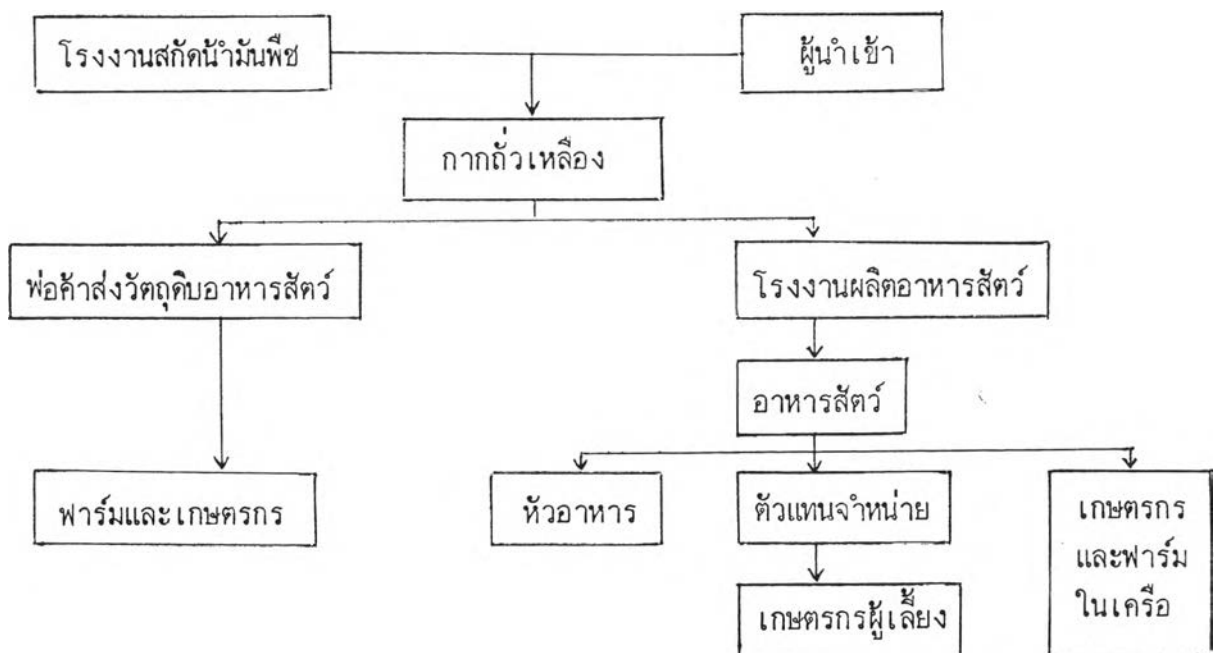
สำหรับการนำเข้ากากถั่วเหลืองจากต่างประเทศนั้น ก่อนที่ กระทรวงพาณิชย์จะควบคุมการนำเข้าในปี 2527 ได้มีการนำเข้าจากต่างประเทศจำนวนมาก เนื่องจากราคาในตลาดโลกต่ำกว่าราคภายใน โดยเฉพาะกากถั่วเหลืองที่นำเข้าจากสาธารณรัฐ ประชาชนจีนมีราคาต่ำกว่าของสหรัฐอเมริกาและประเทศกลุ่มลาตินอเมริกา ภายหลังจากที่ กระทรวงพาณิชย์ได้ควบคุมการนำเข้าแล้ว ก็ได้กำหนดปริมาณนำเข้าให้สอดคล้องกับผลผลิตและ ความต้องการใช้กากถั่วเหลืองภายในประเทศ

2.3.4 วิธีการตลาด กากถั่วเหลืองที่นำเข้าจากต่างประเทศและที่ ผลิตในประเทศจะถูกใช้เป็นส่วนผสมอาหารสัตว์โดยผ่านคนกลาง 2 กลุ่ม คือ โรงงานผลิต

อาหารสัตว์และผู้ค้ำกากั่วเหลือง โรงงานผลิตอาหารสัตว์จะซื้อกากั่วเหลืองโดยตรงจาก โรงงานสกัดน้ำมันพืชและนำเข้าโดยตรงจากต่างประเทศ ส่วนผู้ค้ำกากั่วเหลืองจะเป็นตัวกลาง ในการนำเข้กากั่วเหลืองจากต่างประเทศเพื่อจำหน่ายค่อให้กับ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ที่ผสมอาหาร สัตว์เอง และยังเป็นตัวกลางในการซื้อกากั่วเหลืองจากโรงงานสกัดน้ำมันพืชในประเทศให้กับ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ด้วย โดยปกติผู้ค้ำกากั่วเหลืองมักจะทำการค้าปลีกควบคู่กันไปด้วย

การที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์นิยมซื้อกากั่วเหลืองจากผู้ค้ำกากั่วเหลืองเพื่อผสมอาหารสัตว์ด้วยตนเองเพราะประหยัดกว่าการซื้ออาหารสำเร็จรูปจาก โรงงาน ผลิตอาหารสัตว์และในปัจจุบัน เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ที่ผสมอาหารสัตว์เองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผู้ค้ำ กากั่วเหลืองจึงมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นในการซื้อขายกากั่วเหลืองเนื่องจากได้กำไรจากการขาย กากั่วเหลืองที่นำเข้าให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ผู้ค้ำกากั่วเหลืองยังขายกากั่วเหลือง ให้กับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ในช่วงที่โรงงานผลิตอาหารสัตว์เกิดการขาดแคลนได้ด้วย สำหรับ ช่องทางการจำหน่ายกากั่วเหลืองได้แสดงไว้ในรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3
ช่องทางการจำหน่ายกากั่วเหลือง

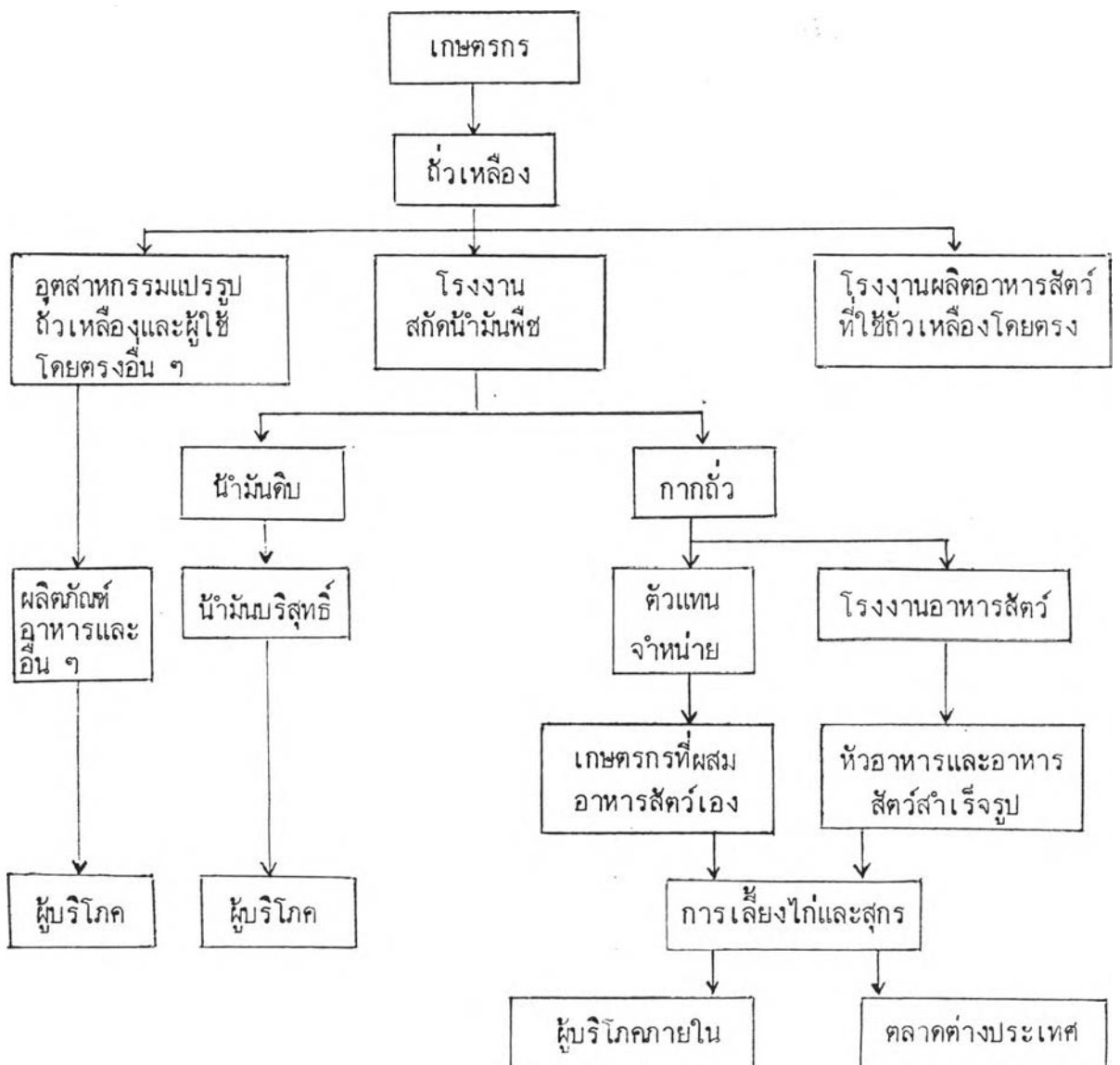

3. ลักษณะพื้นฐานและพฤติกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในระบบอุตสาหกรรมถั่วเหลือง

ในส่วนนี้จะได้ศึกษาถึงลักษณะพื้นฐานและพฤติกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการนำเข้าถั่วเหลืองของกระทรวงพาณิชย์ ทั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบว่าแต่ละกลุ่มจะมีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียอย่างไรในนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศใช้ในแต่ละช่วงระยะเวลา โดยผลประโยชน์และส่วนได้เสียของแต่ละกลุ่มอาจขัดแย้งสวนทาง หรืออาจส่งเสริมเกื้อกูลกันก็ได้ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่มและมาตรการที่ทางราชการประกาศใช้ ก่อนที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป จะได้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบอุตสาหกรรมถั่วเหลืองไว้ในรูปภาพที่ 4

รูปภาพที่ 4

ผู้ที่อยู่ในระบบอุตสาหกรรมถั่วเหลือง

ที่มา : กรมการค้าภายใน

3.1 เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองอาจแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม กลุ่มแรกได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองเป็นอาชีพหลักซึ่งจะใช้เนื้อที่เพาะปลูกมาก และมีความรู้ความชำนาญในการเพาะปลูกโดยใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี รู้จักวิธีการบำรุงรักษา และใช้ปุ๋ยหรือใช้เชื้อโรโซเบียมในการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลือง จึงทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงและต้นทุนการผลิตต่อไร่ต่ำ เกษตรกรอีกกลุ่มเป็นผู้ปลูกถั่วเหลืองเป็นอาชีพรองหลังการทำนาซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้ ยังขาดความรู้ความชำนาญในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์และการบำรุงรักษาที่คพอ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่ากลุ่มแรก

ถ้าหากพิจารณาถึงการผลิตถั่วเหลืองในท้องที่ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญของประเทศ คือ สุโขทัย เพชรบูรณ์ และเชียงใหม่ ซึ่งรวมพื้นที่เพาะปลูกสูงถึง 63.5% ของเนื้อที่เพาะปลูกทั่วประเทศ พบว่า การขยายพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองในจังหวัดสุโขทัยและเพชรบูรณ์ ทำได้ไม่มากนัก เนื่องจากต้องแข่งขันกันกับพืชชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว ฝ้าย เพราะเกษตรกรมีโอกาสและทางเลือกที่จะปลูกพืชเหล่านี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากผลตอบแทนหรือกำไรที่ได้รับจากการผลิตถั่วเหลืองไม่สูงพอเมื่อเปรียบเทียบกับพืชอื่น ๆ เหล่านี้แล้วเป็นการยากที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาสนใจในการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลือง ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ การขยายเนื้อที่เพาะปลูกอาจทำได้ในขอบเขตจำกัด เพราะขนาดเนื้อที่เพาะปลูกถั่วเหลืองในฤดูแล้งของเกษตรกรแต่ละรายได้มากนักเพราะขาดน้ำชลประทานและยังต้องมีการแข่งขันกับพืชชนิดอื่น เช่น ถั่วลิสง ถั่วเขียว กระเทียม ยาสูบ เป็นต้น (สมศักดิ์ เปรียบพร้อม 2526: 94 - 96)

จากการศึกษาของสุพันธ์ โทสุนทร และ ไพฑูรย์ รอดวินิจ (2524) ถึงผลกระทบของราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรได้รับที่มีต่อปริมาณการผลิตและผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลือง ปรากฏว่า ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรได้รับในปีที่ผ่านมา จะมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการขยายเนื้อที่เพาะปลูกและการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของถั่วเหลืองในปีถัดมา

ในด้านการรวมกลุ่มของเกษตรกรทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ยังมีอยู่น้อยมาก เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองยังขาดการรวมกลุ่ม ที่มีการรวมกลุ่มกันอยู่บ้างก็เป็นลักษณะที่หลวม ๆ และเป็นครั้งคราว ไม่มีการจัดเป็นองค์กรหรือการดำเนินงานที่ถาวรเพื่อดำเนินการด้านการผลิตและการตลาดอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังอาศัยเงินทุนและสินเชื่อจากผู้ค้าท้องถิ่นและผู้ค้าในเมืองอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การผลิตหรือจำหน่ายผลผลิตจึงเป็นไปตามคำแนะนำหรือข้อบอกของนายทุนผู้ออกสินเชื่อ (กรมการค้าภายใน 2526: 29)

3.2 ผู้ใช้เมล็ดถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบ ผู้ใช้เมล็ดถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบรายใหญ่ ได้แก่ โรงงานสกัดน้ำมันพืช โดยผู้ใช้เมล็ดถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบในการเดินเครื่องจักรเพื่อผลิต น้ำมันถั่วเหลืองและกากถั่วเหลือง จากผลผลิตเมล็ดถั่วเหลืองภายในประเทศมีการนำเข้าโรงงาน สกัดน้ำมันพืชกว่าร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด

โรงงานสกัดน้ำมันพืชที่ใช้ถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบที่สำคัญมี 6 ราย กำลัง การผลิตรวมประมาณ 410,000 ตัน ต่อปี แต่มีการผลิตจริงเพียงประมาณ 265,000 ตัน ต่อปี (ธำรง ช่อไม้ทอง 2529: 164 อ้างจากยุค มโหสิริโยคม สัมภาษณ์) ดังนั้น กำลังการผลิต ของโรงงานสกัดน้ำมันพืชที่เป็นอยู่จึงมีมากกว่ากำลังการผลิตจริง กำลังการผลิตส่วนที่เกินจึงเป็น การสกัดน้ำมันจากวัตถุดิบชนิดอื่น ๆ เช่น เมล็ดถั่ว เมล็ดฝ้าย รำข้าว จึงยังมีช่องว่างที่โรงงาน เหล่านี้สามารถเพิ่มปริมาณการใช้เมล็ดถั่วเหลืองให้มากขึ้นอีกในอนาคต การที่โรงงานสกัดน้ำมันพืช ไม่สามารถผลิตได้เต็มกำลังเครื่องจักรจึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าที่ควรจะเป็น ธำรง ช่อไม้ทอง (2529: 164) กล่าวว่า ในขณะที่มีการผลิตต่ำกว่ากำลังการผลิตจริงเช่นที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ทำให้ต้นทุนคงที่สูงถึง 1,050 - 1,132 บาท ต่อตัน และถ้ามีการผลิตเต็มกำลังเครื่องจักรแล้ว ต้นทุนคงที่อาจลดลงเหลือเพียง 683 - 732 บาท ต่อตัน

โรงงานสกัดน้ำมันพืชที่มีกำลังการผลิตสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ บริษัทอนาการผลิตภัณฑ์น้ำมันพืช จำกัด ผู้ผลิตน้ำมันพืชยี่ห้อ กู้ก บริษัทอุตสาหกรรมวิวัฒน์ จำกัด ผู้ผลิตน้ำมันพืชยี่ห้อ ทิพ และบริษัทโรงกลั่นน้ำมันนครไชยศรี จำกัด ผู้ผลิตน้ำมันพืช ยี่ห้อ องุ่น โดยที่โรงงานสกัดน้ำมันพืชที่ใช้เมล็ดถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบมีน้อยรายจึงมีการติดต่อกันในการ กำหนดบทบาทของกลุ่มของคนก่อนข้างใกล้ชิด โดยในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มในรูปของสมาคม โรงสกัดน้ำมันรำข้าว ถั่วเหลือง เมล็ดฝ้าย อย่างไรก็ตาม โรงงานสกัดน้ำมันพืชดังกล่าวมีการ แข่งขันในการขายน้ำมันถั่วเหลืองและกากถั่วเหลืองระหว่างกันด้วย จึงมีความขัดแย้งกันในตัวเอง

3.3 ผู้ใช้น้ำมันถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบ ผู้ใช้น้ำมันถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบสามารถ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โรงงานที่ใช้ไขมันถั่วเหลืองดิบเป็นวัตถุดิบในการกลั่นเป็นน้ำมัน ถั่วเหลืองบริสุทธิ์จำหน่ายในตลาดน้ำมันพืชเพื่อการบริโภค และโรงงานที่ใช้ไขมันถั่วเหลืองบริสุทธิ์ เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ซึ่งได้แก่ โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการ ใช้ไขมันถั่วเหลืองแตกต่างกันผู้ใช้น้ำมันถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบจึงไม่มีการรวมกลุ่มกันในการแสดง บทบาทต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล

3.4 ผู้ใช้กากถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบ ผู้ใช้กากถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ที่ผสมอาหารสัตว์ด้วยตนเอง กับโรงงานผลิตอาหารสัตว์ซึ่งใช้กากถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบในการผสมอาหารสัตว์สำเร็จรูปจำหน่ายให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์รายย่อยและใช้เลี้ยงสัตว์ของบริษัทในเครือตนเอง เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มีการรวมกลุ่มกันในรูปของสมาคม 2 สมาคม คือ สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้บำรุงพันธุ์ และผู้เลี้ยงสุกรแห่งชาติ ซึ่งอาจถือเป็นตัวแทนของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์และมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล แต่บทบาทที่สมาคมทั้งสองแสดงมักเอนเอียงและเป็นไปในแนวทางเดียวกับกลุ่มโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากโรงงานผลิตอาหารสัตว์ขนาดใหญ่มักจะประกอบธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ครบวงจรด้วย กลุ่มโรงงานผลิตอาหารสัตว์ที่มีการรวมกลุ่มกันในรูปของสมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย ซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายของทางราชการในเรื่องกากถั่วเหลือง

3.5 ผู้ค้าถั่วเหลือง ผู้ค้าถั่วเหลืองอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ค้าเมล็ดถั่วเหลืองและผู้ค้ากากถั่วเหลือง กลุ่มผู้ค้าเมล็ดถั่วเหลืองยังแบ่งเป็นผู้ค้าระดับท้องถิ่น ผู้ค้าในเมือง และผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ กลุ่มผู้ค้าเมล็ดถั่วเหลืองยังมิได้มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรที่ถาวร แต่เนื่องจากผู้ค้าในแต่ละจังหวัดมีอยู่ไม่มากนัก การร่วมมือกันในเรื่องต่าง ๆ จึงสะดวกและง่าย ผู้ค้าเมล็ดถั่วเหลืองบางรายมีพฤติกรรมในการกักตุนสินค้าเพื่อเก็งกำไรโดยจะรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองจากเกษตรกรในราคาต่ำและนำออกขายต่อให้ผู้ค้าส่งในกรุงเทพฯ หรือโรงงานสกัดน้ำมันพืชในช่วงระยะเวลาที่เมล็ดถั่วเหลืองมีราคาสูง ผู้ค้าในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่คุ้นเคยกันดี มีการติดต่อกันสม่ำเสมอและรวมตัวกันในรูปสมาคม ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ค้าแต่ละช่วงทั้งในช่วงผู้ค้าท้องถิ่นกับผู้ค้าในเมือง และผู้ค้าในเมืองกับผู้ค้ากรุงเทพฯ จะมีความคุ้นเคยรู้จักกันเนื่องจากทำการค้ากันมานาน ผู้ค้าต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้ทำการซื้อขายเฉพาะเมล็ดถั่วเหลืองเพียงอย่างเดียวแต่จะทำการซื้อขายพืชผลการเกษตรชนิดอื่นควบคู่กันไปด้วยตามฤดูกาลผลิตของสินค้าแต่ละชนิด และมักจะมีบทบาทสำคัญต่อการแนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชชนิดใดก็ได้ให้ผลตอบแทนดี ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นผู้ให้เงินทุนและสินเชื่อแก่เกษตรกรด้วยสำหรับผู้ค้ากากถั่วเหลืองเป็นคนละกลุ่มกับผู้ค้าเมล็ดถั่วเหลืองโดยในอดีตเป็นผู้นำเข้ากากถั่วเหลืองจากต่างประเทศจำหน่ายต่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ แต่จากมาตรการควบคุมการนำเข้ากากถั่วเหลืองของรัฐบาลที่กำหนดให้ผู้นำเข้าต้องรับซื้อกากถั่วเหลืองในประเทศก่อน จึงทำให้ผู้ค้ากากถั่วเหลืองเปลี่ยนเป็นคนกลางในการซื้อกากถั่วเหลืองจากโรงงานสกัดน้ำมันพืช

ในประเทศจำหน่ายต่อให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์โดยขอใช้สิทธิในการซื้อกากถั่วเหลืองในประเทศไปขนนำเข้ากากถั่วเหลืองจากต่างประเทศจำหน่ายต่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์อีกทีหนึ่ง ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นผู้ค้ากากถั่วเหลืองจะขายกากถั่วเหลืองที่ซื้อจากโรงงานสกัดน้ำมันพืชให้กับเกษตรกรในราคาต่ำกว่าราคาหน้าโรงงานสกัดน้ำมันพืช เป็นการจูงใจให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ซื้อสินค้าจากตน เพื่อจะได้มีสิทธิเป็นผู้นำเข้ากากถั่วเหลืองจากต่างประเทศซึ่งมีราคาถูกกว่าถึงกิโลกรัมละ 0.50 - 1.50 บาท

พฤติกรรมทางการค้าของกลุ่มผู้ค้ากากถั่วเหลืองในการขายกากถั่วเหลืองให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มักขายตัดราคากันเองค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ค้ากากถั่วเหลืองขาดความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการแสดงบทบาทต่าง ๆ ของตนต่อกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ หรือนโยบายของรัฐบาล แต่ปัจจุบันมีการรวมตัวกันในรูปของสมาคมผู้ค้าและผู้นำเข้ากากถั่วเหลือง

3.6 ผู้บริโภครวม ผู้บริโภครวมไม่มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดนโยบายการนำเข้ากากถั่วเหลืองของรัฐบาล แต่จะเป็นผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น น้ำมันถั่วเหลืองที่ใช้ประกอบอาหารมีราคาสูง เนื้อไก่และเนื้อสุกรในท้องตลาดราคาสูง ซึ่งหากการกำหนดนโยบายของรัฐบาลเป็นไปอย่างถูกต้องย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อผู้บริโภครวมในระยะยาว

3.7 ผู้ผลิตสินค้าอื่นที่สามารถใช้ทดแทนถั่วเหลือง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของเหล่านี้ แม้จะอยู่นอกกรอบอุตสาหกรรมถั่วเหลือง แต่ก็มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายการนำเข้าถั่วเหลืองของรัฐบาล เช่น ปลาป่น สามารถใช้ทดแทนกากถั่วเหลือง ผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ชาวประมง สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ผลิตปลาป่นไทย หรือน้ำมันปาล์มสามารถใช้ทดแทนน้ำมันถั่วเหลืองที่ใช้ในการบริโภค ผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ชาวสวนปาล์ม สมาคมผู้ผลิตน้ำมันปาล์ม เป็นต้น

